

III Міжнародна науково-практична конференція

«Сучасний стан та перспективи розвитку сектору безпеки України: публічно-приватні аспекти»

У зв'язку з цим виникає низка зауважень. Визначаючи нові загрози, НАТО бере на себе повноваження Ради безпеки ООН, яка визначає існування будь-якої загрози мирові, будь-якого порушення миру або акту агресії і розробляє рекомендації або приймає рішення про необхідні заходи.

Якщо ми повернемося до Афганістану, то побачимо, що Альянс мав надати безспірні та однозначні докази того, що теракти 11 вересня є озброєним нападом, до якого причетна конкретна країна або групи на території певної країни.

Таким чином, початок військових операцій США без надання необхідних доказів та формального санкціонування Радою безпеки ООН (навіть при наявності консенсусу більшості) може трактуватися як спроба США діяти за власною ініціативою без погодження із Радою безпеки ООН. А в тому випадку, якщо НАТО візьме участь у військовій операції, не дочекавшись відповідної санкції ООН або надання доказів вини (йдеться про наявність зброї масового ураження та загрози Іраком мирові та світовому порядку), то виникне на міжнародній арені нова суперорганізація, але на цей раз позбавлена недоліків ООН – бюрократичного апарату та відсутності власних збройних сил.

НАСТЮК ВАСИЛЬ ЯКОВИЧ

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
член-кореспондент НАПрНУ,
заслужений діяч науки і техніки України*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА ПОНЯТТЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Державна безпека є системою загальних та спеціальних заходів, які забезпечують надійне та стабільне існування держави, як політичної організації всього суспільства, а також забезпечує її захист від реальних та потенційних загроз (ризиків) зовнішнього та внутрішнього характеру, які здатні завдавати шкоди її нормальному функціонуванню.

Не претендуючи на остаточне визначення поняття «державна безпека», вважаємо, що запропонований варіант відповідає сучасним поглядам на визначення поняття безпеки і держави та може слугувати в майбутньому для подальших досліджень в галузі забезпечення державної безпеки.

Цілком ймовірно, що дослідження пріоритетних чинників безпеки повинно складатися з певних законодавчо визначених категорій, як-то: 1) визначення потенційних небезпек та ризиків, 2) рівня захищеності життєво важливих інтересів об'єктів безпеки – людини, суспільства і держави, забезпечуваних суб'єктами державної безпеки від негативних явищ міжнародного, соціального, техногенного та природного характеру, і 3) здатності суб'єктів забезпечення державної безпеки своєчасно виявляти, запобігати та протидіяти відповідним негативним явищам.

Зазначені міжсуб'єктні відносини можуть мати як правовий статус (у тому числі агентурного характеру, що регулюється спеціальним законодавством про оперативно-розшукову, контррозвідувальну діяльність тощо), так і позаправовий (що не мають публічного правового регулювання) [1]. У контексті даного дослідження розглянемо більш детально загальну характеристику правового статусу суб'єктів забезпечення державної безпеки.

Насамперед, зазначимо, що правовий вплив на зовнішнє соціальне середовище здійснюється державою через так звані «зовнішні зносини», насамперед зносини політичного, дипломатичних та економічного характеру, що здійснюється через державні органи зовнішніх зносин. До зазначених органів, в залежності від їхнього розташування, на думку В. О. Зоріна [2], необхідно віднести такі дві окремі групи:

III Міжнародна науково-практична конференція

«Сучасний стан та перспективи розвитку сектору безпеки України: публічно-приватні аспекти»

- центральні (внутрішні) органи зовнішніх зносин держави;
- закордонні органи зовнішніх зносин держави.

Такий поділ видається універсальним і, попри все розмаїття сучасних політичних та економічних систем, може бути застосованим до будь-якої країни світу.

Перша група – центральні (внутрішні) органи зовнішніх зносин Української держави – поділяється за характером своїх функцій та правового регулювання їх здійснення на наступні підгрупи: 1) органи загальнополітичного управління, чий статус визначається Конституцією України (Верховна рада України, що обираються громадянами держави; Президент України, Кабінет Міністрів України; Міністр закордонних справ України); 2) органи спеціальних (галузевих, відомчих) зносин держави з іншими країнами. Це – так звана сфера «дипломатії спеціалістів». Так, фахівці, які працюють в управліннях або відділах зовнішніх зносин міністерств та відомств (безпеки, оборони, освіти, культури тощо) не є дипломатами в загальноприйнятому значенні. Вони мають статус звичайних державних службовців, проте їхня діяльність, особливо під час переговорів і підготовки документів для підписання відповідних міжнародних договорів із галузевих питань, набуває, певною мірою, дипломатичного статусу, тим більше, що вона координується Міністерством закордонних справ України. Однак, їхня практична діяльність жодним чином не регламентується нормами міжнародного права. Держава сама визначає, в якому порядку і за допомогою яких власних органів їй належить виконувати свої зобов'язання.

Друга група – закордонні державні органи зовнішніх зносин (закордонні дипломатичні установи) – поділяються на дві головні категорії: постійні (дипломатичні представництва (посольства), консульські установи, місії, представництва при міжнародних організаціях) та тимчасові (різноманітні делегації; окремі представники за кордоном; спостерігачі на міжнародних конференціях, з'їздах, у міжнародних комісіях; окремі представники на державних ювілеях, коронація, траурних церемоніях та ін.).

Наразі можна зробити наступний висновок, що державні органи зовнішніх зносин України, як центральні, так і закордонні, становлять загалом цілісну систему. Ефективність діяльності цієї системи залежить від багатьох базових чинників – економічного рівня розвитку держави, її військового, кадрового, інформаційно-технічного потенціалу тощо. Всі ці органи мають спільну мету – захищати зовнішні інтереси держави у відповідності до міжнародного права та внутрішнього законодавства, дбати про її міжнародний авторитет, сприяти зростанню ролі держави у світовому співтоваристві.

Цілком зрозуміло, що діяльність на міжнародній арені Української держави містить в собі певну «силову» основу, яка використовується активно або пасивно. У випадку активного використання сили держава здійснює сприятливу для неї воєнну, економічну, фінансову, енергетичну тощо політику, тим самим наносить шкоду або погрожує її нанести, допомагає або обіцяє допомогти, економічно ослаблює або посилює інші країни. При цьому Україна може використовувати широкий діапазон силових та спеціальних засобів, механізмів, форм та методів, як-то:

- військова спеціальна операція;
- демонстрація військової сили з метою залякування іншої держави, народу;
- погрози, як відкритого характеру, так і завуальовані;
- здійснення різноманітного тиску на державу (військового, економічного, енергетичного, культурного тощо характеру, шантаж);
- інформаційні спеціальні операції проти держави (поширення неправдивих відомостей, висування різного роду звинувачень тощо);
- налаштування окремих груп населення іншої країни проти державної влади, насамперед тої її частини, яка є етнічно не спорідненою, підтримка сепаратистських проявів з боку окремих етнічних груп в інших державах, та навіть підтримка терористичних організацій з метою їх використання у своїх політичних інтересах;
- використання членів громад релігійних конфесій для підриву національної єдності та загострення релігійного протистояння в державі;

– підбурення населення до непокори чи до загострення міжетнічних відносин в іншій державі тощо.

Враховуючи викладене вище, зазначимо, що для захисту своїх інтересів та досягнення певних стратегічних цілей, держави, насамперед розвинуті у військовому відношенні, не гребують порушувати та ігнорувати міжнародне право, що стосується міждержавних відносин у різних сферах, а також щодо дотримання прав і свобод людини. Тим самим актуалізується відомі дефініції, які були у свій час сформульовані Корецьким В.М. щодо «Принципів відкритих дверей» [3]. Зазначене ускладнює міждержавні стосунки і тим самим підвищує значимість та нагальність вживаних державою заходів щодо захисту національних та державних інтересів, забезпечення державної безпеки.

У випадку пасивного використання сили, держава стримує використання аналогічних дій інших держав щодо самої себе.

Таким чином, система управління та забезпечення державної безпеки з метою створення умов розвитку країни в безпекових умовах не може обійтися без чисто силових функцій. Зазначене проявляється в гарантованій здібності країни своєчасно розпізнати та оцінити весь спектр загроз, застосовувати необхідні заходи до їх мінімізації з урахуванням своїх можливостей та довгострокових інтересів розвитку.

Функціонально силовий аспект забезпечення державної безпеки вкпочає в себе ряд інших аспектів. Насамперед, це стосується спроможності країни виявити та оцінити загрози і можливі наслідки їхнього впливу в об'єктивних масштабах; наявності засобів для протистояння зовнішнім та внутрішнім загрозам; готовності суспільства до певних жертв з метою компенсації конкретної загрози та її наслідків.

Спроможність будь-якої системи безпеки не допускати, щоб одні суб'єкти здійснювали небезпечні дії проти інших суб'єктів, поширюється і на взаємодію державної влади з суспільством. Як зазначалося вище, безпека достеменно полягає не в охороні і консервуванні існуючої державної еліти та існуючих в державі порядків і відносин, а у здібності та бажанні забезпечувати раціональний, еволюційний і стійкий розвиток суспільства (у тому числі і в спроможності органів сектору безпеки підтримувати такий розвиток).

Список використаних джерел:

1. Корж І. Ф. Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері державної безпеки України: монографія/ І.Ф.Корж. – В. : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2013. – С. 16-35.
2. Гуменюк Б. І. Основи дипломатичної та консульської служби: навч. посіб./ Б. І.Гуменюк – К.: Либідь, 1998. – С. 16.
3. Корецкий В.М. Избранные труды в 2-х томах./ В.М. Корецкий – К., 1989. – 341 с.

НИКУЛІН ВІТАЛІЙ АНДРІЙОВИЧ

*начальник відділу реклами Департаменту контролю Харківської міської ради,
здобувач кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ДО ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОНТРОЛЮ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Контроль є основним способом забезпечення законності і дисципліни. Значна увага до нього обумовлюється тим, що останнім часом на всіх рівнях в органах державної влади та органах місцевого самоврядування спостерігаються зниження дисципліни, нехтування вимогами законодавства і навіть прямі порушення закону, що свідчить про недосконалість механізму здійснення контролю.

Питання організації та здійснення контролю органами державної влади й органами місцевого самоврядування досліджувалося видатними вченими-юристами В.Б. Авер'яновим [1],